

OPETUSMINISTERIÖLLE

ASIA **Lausunto tekijänoikeuslainsäädännön ja tekijänoikeusjärjestelmän kehittämistä (Tekijänoikeuden suuntaviivoja)**

LAUSUNNON ANTAJA

Markkinointiviestinnän Toimistojen Liitto MTL ry
Vuorikatu 22 A
00100 Helsinki

YLEISTÄ Markkinointiviestinnän Toimistojen Liitto MTL (MTL) pitää toivottavana, että Suomen tekijänoikeuslainsäädäntöä kehitetään edelleen nykyaikaisempaan ja avoimempaan suuntaan. Erityisesti nk. digitaalisen konvergenssin ja läpinäkyvyyden vaatimukset tulisi ottaa huomioon ja lainsäädäntöä tulisi kehittää myös tekijänoikeuden käyttäjien näkökulmasta.

Tähän saakka yhteiskunnallisessa keskustelussa ja osittain myös lainsäädännössä on ollut tarpeeton vastakkainasettelu ("kaikkien sota kaikkia vastaan", kuten teoksessa asiaa kutsutaan). Tekijänoikeuden alalla eri toimijoiden intressit ovat todellisuudessa hyvin saman suuntaisia ja ns. vanhoista periaatekysymyksistä tulisi luopua ja siirtyä keskustelemaan siitä, kuinka toisistaan riippuvat eri toimijat pystyvät parhaiten hyödyntämään järjestelmää sekä lainsäädännön, lisensoinnin että käytön osalta.

MTL pitää Opetusministeriön muistiota hyvänä aloitteelle laajalle keskustelulle, jonka tulisi johtaa konkreettiseen lainsäädäntöhankkeeseen ja erityisesti myös vuosikymmeniä vanhan sopimus- ja lisensointijärjestelmän uudistamiseen.

Lausunnossa noudatetaan muistion mukaista otsikointia ja numerointia.

YKSITYISKOHTAISET KOMMENTIT

2.2.3 Teknologiakehityksen vaikutukset

Tekijänoikeusjärjestöjen nykyinen sopimuskäytäntö on ongelmallinen. Musiikin julkisen esittämisen lisensointioikeudet ovat eksklusiivisesti Teostolla, vaikka useissa

tapauksissa olisi helpompaa ja tarkoituksenmukaisempaa, mikäli tekijä itse voisi yksittäistapauksissa myydä/lisensioida joko kappalekohtaisesti (tilausteos) tai kampanjakohtaisesti tietyn tuloksen. Tämä on erityisen tärkeää nykyisessä maailmassa, jossa saatetaan esimerkiksi tilata säveltäjältä vaikkapa tunnussävelmä tiettyä tuotetta tai kampanjaa varten. Nykyinen sopimus- ja hinnoittelumalli on niin jäykkä, että se on useissa tapauksissa johtanut ko. tilauksen tekemättä jättämiseen tai kyseinen teos on tilattu sellaiselta taholta, joka ei ole Teoston jäsen, jolloin säveltäjä tai taiteilija voi kyseisessä tapauksessa luovuttaa kaikki kappaleeseen liittyvät oikeudet tilaajalle.

Tekijällä itsellään ei ole mahdollisuutta puuttua tilanteeseen, koska heillä on ainoastaan mahdollisuus liittyä tekijänoikeusjärjestön jäseneksi ja luovuttaa kaikki julkiset esitysoikeutensa järjestölle tai sitten kuulua kyseisen järjestelmän ulkopuolelle. Tämänkaltainen monopoli ja vastakkaisasettelu ei palvele ainakaan tekijöiden ja tekijänoikeuksien käyttäjien intressiä. Kyseinen monopoli tulisi purkaa lainsäädäntöteitse ja saattaa lisensiointijärjestelmä vastaamaan digitaaliajan vaatimuksia.

2.2.4 Tekijänoikeudesta esitetty kritiikki

Työsuhteessa luotujen teosten osalta lakiin tulisi ottaa säännös, jonka mukaan kaikki oikeudet siirtyvät suoraan lain nojalla työnantajalle. Tämä selkiyttäisi nykyistä tilannetta, jossa useat työnantajat ovat palkanneet suuren määrän työntekijöitä, joiden työtehtäviin kuuluu tehdä luovaa työtä ja teoksia. Tällaisen työn tulokset tulisi aina kuulua työnantajalle. Nykyinen sopimuksenvarainen järjestelmä on epäselvä ja aiheuttaa ongelmia varsinkin pienille ja keskisuurille yrityksille.

Jakelutapojen kohdalla tulisi ehdottomasti muuttaa nykyinen oikeuksien tarpeettomaan saturoitumiseen ja saman teoksen jakelusta moneen kertaan perittävien korvauksen järjestelmä. Konvergenssin myötä erilaiset mediat lähestyvät toisiaan ja uuden tyyppisiä jakelukanavia kehitetään. Tällöin kertaalleen yleisölle luvallisesti jaettu aineisto tulisi olla jaettavissa toista jakelukanavaa myöten ilman erillistä korvausta. Moninkertaiselle lupa- ja maksujärjestelmälle ei ole todellisia perusteita. Hyvänä esimerkkinä nykyisen joustamattomasta lupajärjestelmästä on mobiili-TV hankkeen myöhästymisen useilla kuukausilla. Tässäkin tapauksessa häviöjä ovat alkuperäiset oikeudenhaltijat ja tekijänoikeuden käyttäjät.

Tekijänoikeuden sääntely on tiukka

Muistiossa todetaan aivan oikeutetusti, että henkilöiden yksityisessä piirissä tapahtuvien asioiden säätämisestä tulisi luopua ja lainsäädännössä tulisi keskittyä oikeaan kaupalliseen piratismiin. Tämä on ehdottomasti kannatettava esitys. Teini-ikäisten kotona tapahtuvat kopiointi ei ole niin relevantti asia, että siihen tulisi puuttua lainsäädäntöteitse.

2.3 LAINSÄÄDÄNNÖN JATKUVA UUDISTUS

Kuten alussa jo todettiin, tekijänoikeuslaki ja sopimusjärjestelmä tulisi uudistaa perusteellisesti siten, että perinteinen ja vanhentunut vastakkaisasettelma tulisi jättää historiaan. Lainsäädännön ja sopimusjärjestelmän tulisi palvella tekijöiden ja

käyttäjien todellisia etuja. Kummankin osapuolen kannalta on tärkeää se, että erilaisia teoksia käytetään mahdollisimman laajasti ja oikeaan hintaan. Teosten luojien ja käyttäjien välillä olevat väliportaavat (niissä tapauksissa kun ne ovat tarpeellisia) on saatava palvelemaan käyttäjiä ja teosten luoja heidän parhaiden intressiensä mukaan.

Julkisen vallan rooli tulisi olla pääasiassa ohjaava. Nykyisen kaltainen rooli vastaa hyvin tämän päivän vaatimuksia, lukuun ottamatta sopimuslisenssijärjestelmää, joka on vanhentunut ja jota tuskin saadaan korjattua ilman julkisen vallan puuttumista asiaan.

2.4.2 Yleinen etu

Tekijänoikeuksien suoja-ajat ovat nykyisin kaikkien teoslajien osalta erittäin pitkät. Tämä on johtanut mm. tilanteisiin, jossa esimerkiksi vanhentuneet tietokoneohjelmat ja –pelit ovat edelleen tekijänoikeussuojan alaisia, vaikka niiden taloudellinen merkitys on olematon. Tällaisten teosten pitäminen tekijänoikeussuojan piirissä ei ole kenenkään intressissä, jos esimerkiksi tietokoneohjelmasta ei ole tehty päivitystä tai uutta versiota yli 10 vuoteen. Tämänkaltaisissa tilanteissa olisi hyvä tarkistaa suoja-ajan pituus vastaamaan todellisia tarpeita esimerkiksi tiettyjen teoslajien kohdalta.

Samoin ”isännättömien teosten” osalta suoja-ajan pituutta tulisi lyhentää. 1940/50-luvulla otetut valokuvat ja elokuvat ovat hyvä esimerkki siitä, että alkuperäisiä tekijöitä on useissa tapauksissa mahdoton löytää. Myös tällaisten teosten osalta tulisi suoja-aikaa lyhentää tai nk. public domain:iin siirtyminen tehdä nopeammaksi. Järjestelmä, jossa tällaisista teoksista mahdollisesti perittäisiin jonkinlainen rahastoitava maksu ei ole toimiva, koska näin saadut rahavarat eivät päädy oikeille tekijöille.

2.5.1 Yksityinen kopiointi

Yksityistä kopiointia on tarpeettomasti supistettu viime vuosina. Normaalissa kotipiirissä tapahtuva laitteesta toiseen (esimerkiksi CD->mp3) siirto tai myöhempää ajankohtaa varten tapahtuvaa katselua/kuuntelua varten tehdyn kopioinnin ei tulisi olla kasetti- tai muun maksun kohteena. Mikäli kuluttaja tai muu käyttäjä omistaa (tai on lisensoinut) yhden kappaleen teosta, on kestävä ajatus, että pelkästä formaatista toiseen tapahtuvasta siirrosta tulisi suorittaa korvausta. Erilaiset hyvitysmaksut ovat analogisen ajan tuotteita ja ne tulisi poistaa sekä analogisilta ja digitalisilta tuotteilta vanhentuneina.

Muistiossa vertaillaan myös laitteellisuuden ja kasettimaksun kertymää. Tämä on lähtökohtaisesti väärä vertailu. Yksi CD tai DVD levy maksaa noin Euron. Sen sijaan yksi CD tai DVD soitin maksaa 100-500 Euroa. Näiden maksujen ja laitteellisuuden liikevaihdon ei tulekaan olla lähellä toisiaan. Laiteteollisuus on kehittänyt CD, DVD standardin ja erilaiset laitteet, joilla kyseisiä teoksia voidaan hyödyntää. Tästä kehitystyöstä tulevat kustannukset ovat luonnollisesti laitteiden hinnoissa.

2.5.4 Sopimuslisenssijärjestelmä

Nykyisessä sopimuslisenssijärjestelmässä on useita puutteita, kuten edellä kohdassa 2.2.3 on todettu. Näistä merkittävimmät ovat tekijänoikeusjärjestöjen eksklusiiviset

oikeudet, jotka tulisi lainsäädäntöteitse poistaa. Sinänsä sopimuslisenssi on periaatteessa hyvä järjestelmä, jos se on toimiva ja johtaa siihen, että sekä tekijät että käyttäjät voivat sopia massaluonteisesta lisensioinnista helposti. Tällä hetkellä sopimuslisenssijärjestelmä ei täysin vastaa tätä vaatimusta.

2.5.5 Kollektiivihallinnointi

Kuten edellä kohdassa 2.2.3 ja jäljempänä on todettu, tekijänoikeuksien kollektiivihallinnointi on sinänsä asianmukainen tapa hallinnoida tekijänoikeuksia useissa tapauksissa. Nykyisessä maailmassa tietyt oikeudet olisi kuitenkin vapautettava tekijöiden itsensä käytettäväksi, mikäli he näin haluavat.

2.5.7 Vertaisverkko, P2P

Kysymyksessä 54 kysytään, **onko suojattu aines verkkoympäristössä kuin putkivettä?** Tämä ei missään tapauksessa pidä paikkansa. Oikeudenhaltijat voivat vapaasti päättää, miltä osin he haluavat jakaa omaa aineistoaan verkossa, käyttää teknisiä suojakeinoja ja periä käytöstä korvausta. Pelkkä aineiston tietoverkkoon saattaminen ei periaatteeltaan poikkea paljoakaan esimerkiksi sanomalehdissä julkaistusta aineistosta. Vaikka sanomalehdessä julkaistaan tietystä kuvasta satoja tuhansia kappaleita, ei se muutu ”putkivedeksi”. Sama periaate pätee tietoverkoissa, teoksia voi jakaa rajoituksetta tai korvausta vastaan käytettäväksi. Tekijän itsensä on päätettävä millä ehdoin tämä tapahtuu, työkalut kaikenlaista käyttöä varten on jo olemassa.

Yleistä lisenssiä ei tulisi myöskään käyttää tietoverkoissa. Kuten edellä todettiin, tekijänoikeudellisesti suojatun aineiston asettaminen saataville tietoverkossa ei ole sen relevantimpaa kuin sanomalehtinipun asettaminen kaupan myyntitiskille. Jos tekijä haluaa teoksestaan korvauksen, hän asettaa sen saataville vain korvausta vastaan. Yleinen lisenssi vastaisi reaali maailmassa sitä, että kaikilta ihmisiltä perittäisiin lisenssi siitä, että he saattavat nähdä sanomalehden tai kirjan kaupan hyllyllä.

Linkityksellä ei ole sinänsä itsenäistä juridista vaikutusta, ainoastaan linkityksen tietyn tyyppinen käyttö (mm. deep linking) saattaa olla oikeudellisesti relevanttia. Kuten muistiossa todetaan, peruslinkki on vain osoite toisille sivuille. Jos linkittämistä käytetään siten, että sillä kopioidaan tai siirretään harhaanjohtavasti aineistoa toiselle sivulle, tämä voi olla tekijänoikeuden loukkaus.

2.5.9 Verkkoaineiston status

Mikäli teoksen tekijä tai oikeudenhaltija haluaa luopua kokonaan tai osittain tekijänoikeuslain antamasta suojasta, tämän tulisi olla mahdollista. (Esimerkiksi public domain tai General public licensing). Tällaisesta luopumisesta ei pitäisi tehdä perusolettamaa missään tapauksessa, vaan siitä pitäisi antaa nimenomainen tahdonilmaisu. Lainsäädännöllä tai sopimusteitse ei tule rajoittaa tällaisessa tapauksessa tekijän tai oikeudenhaltijan oikeutta määrätä teoksestaan, koska asia voidaan hoitaa sopimusteitse.

Nykyisessä verkkomaailmassa on jo useita esimerkkejä siitä, että osa tekijänoikeudellisesti suojatusta aineistosta voidaan antaa vapaasti luettavaksi ja

laittaa esimerkiksi pääuutiset tai tarkemmat tiedot maksulliseen palveluun. Näin toimivat mm. useat sanomalehdet ja uutispalvelut. Tekijänoikeuksien tulee toimia verkkomaailmassa samoin periaattein kuin reaali maailmassakin.

2.5.10 Verkkoaineiston käyttö lupaolettaman pohjalta

Verkkoaineiston normaali käyttö (katselu, browsing) osalta voidaan teoreettisesti puhua hiljaisesta hyväksynnästä tai ”implied license” periaatteesta, kuten muistiossa todetaan. Tällainen hiljainen hyväksyntä ei tulisi kuitenkaan ulottua niin pitkälle, kuin muistiossa esitetään. Toisin sanoen ”implied license” oikeuden tulisi kohdistua siihen, mitä on tarpeen aineiston katselun ja kuuntelun kannalta, mutta ei johtaa periaatteeseen, että kaikki verkossa olevan aineisto olisi vapaasti käytettävää tai ”ilmaista”.

Mikäli lupaolettamasta tehdään säännös, sen tulisi koskea ainoastaan rajoitetusti kaikkia verkossa olevia teoksia, siten kuin edellisessä kappaleessa todetaan.

2.5.11 Hakukoneet

Muistiossa esitetty osio hakukoneista ja niiden asemasta on puutteellinen. Hakukoneiden merkitystä ei voi liiaksi korostaa. Niiden pääasiallinen tarkoitus on auttaa käyttäjää löytämään tietoverkossa olevasta valtavasta informaation määrästä juuri se, mitä käyttäjä kulloinkin tarvitsee. Tämä voi olla suojattu musiikkiteos, palvelu, tietokoneohjelma, informaatiota jne.

Hakukoneet **eivät ole** ”jonkun mesenaatin” ilmaiseksi jakamia palveluita, vaan **ne ovat mitä suurimmassa määrin kaupallista liiketoimintaa**. Hakukoneet ovat loppukäyttäjille ilmaisia, mutta erilaiset markkinointiviestintää harjoittavat yritykset ostavat hakukoneista avainsanoja, joilla ne saavat omat palvelunsa paremmin esille hakutuloksissa eli nk. sponsoroiduissa linkeissä. Esimerkkinä tästä mainittakoot Google, jonka tulot hakukoneeseen sijoitetuista sponsoroiduista linkeistä pelkästään Isossa Britanniassa olivat tammi-maaliskuussa 2007 noin 500 miljoonaa dollaria.

Hakukoneiden erityisen laadun vuoksi niiden merkitys tekijänoikeuden kannalta on hyvä selvittää ainakin periaatteellisella tasolla, vaikka niiden merkitys on suurempi tavaramerki- ja toiminimisektoreille.

Tietyissä tapauksissa, kuten esimerkiksi nk. thumbnail eli miniatyyrikuvien osalta, USA:laisessa oikeuskäytännössä on katsottu, ettei hakukoneiden tekemien hakua helpottavien thumbnailien teko ja esitys loukkaa tekijänoikeutta, koska kyse ei ole koko teoksen relevantista käytöstä. Tämä sama periaate olisi hyvä omaksua Suomessa, koska hakukoneiden merkitys on suuri ja niiden käyttö on erittäin tärkeää tietoverkkojen toiminnan kannalta.

YHTEENVETO

Tekijänoikeuslainsäädäntö ja siihen liittyvät sopimus- ja lisenssi järjestelyt ovat tietyiltä osin vanhentuneita, eivätkä kaikilta osin enää vastaa tämän päivän vaatimuksia mm. digitaalisten jakelukanavien osalta. Lainsäädäntöön tulisi tehdä

edellä mainituin osin useita uudistuksia, jotta järjestelmä palvelisi paremmin sekä oikeuksien haltijoita että käyttäjiä.

PÄIVÄYS Helsingissä 31 päivänä toukokuuta 2007

LAATI Jyrki Nikula
Johtaja, lakiasiat
Markkinointiviestinnän Toimistojen Liitto MTL

Puhelin 625 300
Sähköposti jyrki.nikula@mtl.fi